

ПОСТЛЮДСЬКЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ МАРТІНА ГАЙДЕГЕРА: ОНТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Решетняк С. С.

студент магістратури

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Постлюдське мистецтво – один із найактуальніших феноменів сучасної культури, що виникає на перетині цифрових технологій, постгуманістичної філософії та радикально переосмислених мистецьких практик. Біоарт, генеративне мистецтво, нейроарт та мистецтво штучного інтелекту принципово трансформують традиційні категорії авторства, матеріальності та естетичного досвіду [6, с. 3; 7, с. 8]. Філософська концептуалізація цього феномену потребує теоретичного апарату, здатного вийти за межі традиційних антропоцентричних естетичних категорій. Ми пропонуємо звернутися до філософської спадщини Мартіна Гайдегера як продуктивного теоретичного ресурсу для осмислення цих трансформацій.

Центральним для нашого аналізу є гайдегєрівська концепція *Gestell* (постав) – способу відкриття буття, характерного для сучасної техніки, що ставить усе суще, включно з людиною, у режим наявного ресурсу (*Bestand*) [1, с. 17]. Постлюдське мистецтво, що активно використовує технологічні медіуми, функціонує в цьому горизонті технічного розкриття світу. Проте воно здатне виявляти суперечності самого *Gestell*, роблячи видимими його обмеження та небезпеки. Мистецтво штучного інтелекту не просто відтворює техніку, а ставить принципові питання про межі людської та нелюдської творчості – питання, що є онтологічним за своєю природою [5, с. 44].

Ключовою для нашого підходу є гайдегєрівська концепція мистецтва як «події істини» (*Ereignis*). У «Джерелі мистецького твору» філософ доводить, що витвір мистецтва є не відображенням дійсності, а місцем, де істина буття «встановлюється» та «зберігається» [2, с. 16–17]. Це розуміння дозволяє тлумачити постлюдські мистецькі практики не як технічні симулякри людської творчості, а як особливий простір «просвіту буття» (*Lichtung*), де на поверхню виходять приховані виміри технологічного існування людини. Біоарт та генеративне мистецтво відкривають нові горизонти буттєвої відкритості, недоступні традиційним мистецьким формам.

Третій концептуальний ресурс гайдегерівської думки – концепція *Gelassenheit* («відпущення»), яка позначає нетехнічне ставлення до техніки: не відмову від неї, а принципово іншу модальність взаємодії, що не підпорядкована логіці панування [3, с. 163–164]. Постлюдські митці, які працюють з технологіями як із «партнерами» у творчому процесі, а не лише як з інструментами, практично реалізують цю гайдегерівську ідею. Відношення «поетичного мешкання» в технологічному середовищі відкриває можливість для нового естетичного досвіду, що долає суб'єкт-об'єктну дихотомію класичної естетики.

Таким чином, філософія Мартіна Гайдегера пропонує продуктивну теоретичну оптику для аналізу постлюдського мистецтва. Концепції *Gestell*, *Ereignis* та *Gelassenheit* дозволяють вийти за межі бінарних опозицій «людське/нелюдське», «органічне/технологічне», що часто домінують у сучасних дискусіях [4, с. 201; 5, с. 98]. Гайдегерівська оптика дозволяє концептуалізувати постлюдське мистецтво не як відмову від гуманістичних цінностей, а як пошук нових форм «поетичного мешкання» в умовах технологічних трансформацій та відкриття нових горизонтів буттєвої відкритості, необхідних для розуміння культури XXI ст.

Література

1. Heidegger M. *The Question Concerning Technology and Other Essays* / W. Lovitt, Trans. Garland Publishing, 1977. 348 с.
2. Heidegger M. *Off the Beaten Track* / Edited and translated by Julian Young and Kenneth Haynes. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 291 с.
3. Гайдегер М. Дорогою до мови / пер. з нім. В. Кам'янець. Львів : Літопис, 2007. 232 с.
4. Thomson I. D. *Heidegger, Art, and Postmodernity*. Cambridge University Press, 2011. 245 p.
5. Gunkel D. J., Taylor P. A. *Heidegger and the Media*. Oxford : Polity Press, 2014. 115 p.
6. Волинець В. Вплив штучного інтелекту на сучасне мистецтво: можливості та виклики. *Цифрова платформа КНУКіМ: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023. Т. 6. 11 с.
7. Рожнев О. Трансгуманізм і сучасне мистецтво: об'єднання технологій та творчості. *Вісник Львівського університету*. 2024. С. 8.